

תשובות הגר"ח (כת"י)

וארא

ש. וארא ט' ז'. וישלח פרעה והנה לא מת ממקנה ישראל עד אחד וגו'. בתרגום יונתן בן עוזיאל איתא ושדר פרעה פולין, מה התרגום של פולין. וצ"ב מה נחלקו במכילתא על מה דכתיב בשלח י"ד כ"ח לא נשאר בהם 'עד אחד' אם זה כולל את פרעה או שזה חוץ מפרעה, שהרי כאן מצינו שכשכתוב עד אחד הכוונה לגמרי ולא חוץ מאחד, כי הרי כתיב ט' ו' וממקנה בני ישראל לא מת אחד והיינו אפילו אחד לא מת וא"כ מה שכתוב אח"כ בפסוק ז' עד אחד על כרחך שזה לגמרי ולא חוץ מאחד, ומה נחלקו במכילתא.

ת. פולין שלוחין, גם שם חוץ מאחד כמו שנודע בשם הגר"א.

...

ש. מגילה י"א א'. כתבו התוס' וז"ל, שלשה מלכו בכל העולם כולו¹. והא דלא חשיב אלכסנדר' מוקדון משום דלא איירי הכא אלא באותם הכתובים להדיא עכ"ל, לכאן צ"ב למה לא הק' התוס' מפרעה כמו שארז"ל (שמו"ר ה' י"ח) ללמדך שהיה פרעה שולט מסוף העולם ועד סופו והיו לו שלטונים מסוף העולם ועד סופו בשביל כבודן של ישראל כו' (וכ"ה במכילתא בשלח ה' א'). וצ"ב.

ת. לא הי' איכפת לו אלא על מצרים.

ש. בהנ"ל. שוב חשבנו אולי ליישב, כי בתנחומא (וארא ה') מבואר שמינו את פרעה על כל העולם בזמן מאוחר יותר (ואולי אי"ז כמאמר חז"ל בשמו"ר הנ"ל) והרי בגמ' קאמר רק את אלו שמלכו ע"כ העולם תמיד כדלהלן ע"ב.

ואולי עוד י"ל, דקאמר בגמ' דלא קאמר שלמה המע"ה כי לא סליק מלכותיה לחד מ"ד שם, וה"נ פרעה נחשב שלא סליק מלכותיה מיהו לחד מ"ד דהי' הוא מלך נינוה אולי אי"ז נכון.

ת. כל התירוצים נכונים.

...

ש. מגילה י"ג א'. ילדה והא רבויי רביתיה לומר לך שכל המגדל יתום ויתומה בתוך ביתו מעלה עליו הכתוב כאילו ילדו. הנה כאן גבי מ"ר לא הי' יתום ממש ואעפ"כ נקרא יתום, ויל"ע האם ניתן ללמוד מכאן, דמי שהוא לא גודל אצל הוריו [מאיזו סיבה שהיא, והיינו אפי' כשהוריו מצד עצמם מסוגלים היטב לגדלו ורק מפני סיבה צדדית אינם יכולים, כמו

¹ עיין דלשון התוס' בגמ' אינו כפי שהוא נמצא לפנינו בגמרא.

הכא גבי מרע"ה] יש לו ג"כ את כל הדינים שיש בהלכה גבי מי שהוא יתום באמת (ל"ע רח"ל),
דלכאו' מפשטיה דגמ' כך אכן נראה מבואר. (ואם לא, לכאו' אמאי).

ת. נתגדל בבית פרעה והוי כיתום אצלם.

...

ש. יומא מ"ז א'. השתא לפני מלך בשר ודם אין עושין כן לפני מלכי המלכים
הקב"ה על אחת כמה וכמה הלכך לא אפשר וכיון דלא אפשר עבדינן
כדאשכחן בנשיאים. לכאו' יש לשאול, למה לא אמרי' כך, השתא כו' הלכך לא אפשר וכיון
דלא אפשר על כרחך דמאי דכתיב 'והביא' היינו ב' הבאות, ומה שהתורה נקטה הלשון והביא ל'
יחיד ולא אמרה ב' פעמים והביא היינו משום דלא אפשר וע"כ נבין לבד דוהביא היינו ב' הבאות.
ת. אין לשנות הפסוק.²

ש. בהנ"ל. יש לשאול, למה צריך לטעם 'כדאשכחן בנשיאים' והרי גם בלא זה כבר אמרי' השתא
כו'.

ת. ראי' שאין מזיק.³

ש. בהנ"ל. יש לשאול מה הראיה מהנשיאים, והרי כל הנעשה שם הי' הוראת שעה וא"כ דילמא
גם מה שהיה בכף היה זה הוראת שעה ומנין ללמוד מזה ליוה"כ.

---

²ביאור השו"ת כך הוא: **השאלה** - הנה הק' הגמ' 'כף ביום הכפורים למה לי מלא חפניו והביא אמר רחמנא', ויש
להבין את שאלת הגמ' בב' אופנים, א. כיון שכתוב 'חפניו' למה צריך ליקח ב'כף' [ולחסבר זה קצת דוחק מה
שמייתי הגמ' תיבות 'מלא חפניו והביא אמר רחמנא', ועי' להלן]. ב. כיון שכתוב 'חפניו' למה משנה ולוקח ב'כף'
[ולחסבר זה ניחא מה שמייתי הגמ' תיבות 'מלא חפניו והביא אמר רחמנא' והיינו דכוונת הגמ' דפשוטו של מקרא
הוא דמיד אחר שלקח מלא חפניו מיד הביא מבית הפרוכת, ולא שהיה הפסק בינתיים של נתינת הקטורת בכף].
ויש לסייע שק' הגמ' היא כהאופן הב' הנ"ל מהא דכתיב **(וארא ט' ח') ויאמר ה' אל משה ואל אהרן קחו לכם
מלא חפניכם פיח כבשן וזרקו משה השמימה לעיני פרעה, ופרש"י וז"ל, וזרקו משה. וכל דבר הזרק בכח
אינו נזרק אלא ביד אחת הרי נסים הרבה אחד שהחזיק קמצו של משה מלא חפנים שלו ושל אהרן כו' עכ"ל,**
ולכאו' מנין לחז"ל שהיה כאן מעשה נסים שהחזיק קומצו של משה את חפניו של עצמו ואת חפניו של אהרן, והרי
כשכתוב 'מלא חפניכם' אפשר לפרשו שלוקח שיעור כזה בכלי, ומזה שחז"ל למדו שהיה כאן מעשה נסים חזין
ד'מלא חפניו' היינו בחפניו ממש בלא להעבירו לכף.

והשתא שהסברנו ק' הגמ' כהאופן הב' וכן"ל, יש לשאול כך [והיא השאלה ששאלנו בפנים השאלה], דכיון דבלא"ה
אין הפסוק מתפרש כפשוטו והיינו בזה שכשכתוב 'מלא חפניו והביא' צריך להוסיף בפסוק כמו שכתוב מלא חפניו
'והעביר לכף' והביא, א"כ מנין דדבר זה צריך להוסיף בפסוק, דילמא נימא דמה שכתוב בפסוק 'והביא' הכוונה לב'
הבאות, שהרי בלא"ה אין הפסוק יכול להתפרש כפשוטו לגמרי ממש.

תשובה - אין 'לשנות' הפסוק, היינו, דלפרש דמה דכתיב 'והביא' שהוא ב' הבאות ה"ז שינוי גמור מהמשמעות של
מה שכתוב בתורה, ומשא"כ לפרש דמה דכתיב 'מלא חפניו והביא' שזה ע"י שמעביר לכף אי"ז שינוי בעצם
משמעות הכתוב רק זה שינוי מפשטות הכתוב שכשאי אפשר לפרש כפשטות הכתוב אמרינן שבהכרח לא נתכוונה
התורה לפשטות זו אלא נתכוונה [שגם אם צריך לקיחה בחפניו ולא ע"י כלי אחר שיקח בחפניו ויעבירו לכף אז]
יקח שיעור של מלא חפניו ויביאה ע"י כף.

³היינו ס"ד דכיון שהכף היתה של זהב (עי' לעיל ל"ז א'), יכול הזהב להזיק לקטורת, והיינו בכך שהזהב יפיג את
ריח הקטורת, וכעין מה שמצינו (תענית ז' א') שכלי כסף וכלי זהב יכול להפיג טעם היין, וכמו כן מצינו דברים
שמועילים לריח והיינו הקול כמ"ש (כריתות ו' ב') הדיבור יפה לבשרים, לכן הוצרך להשמיענו שאינו כן ואין הזהב
מזיק לזה, וכמ"ש בנשיאים (נשא ז' פ"ו) כפות זהב וגו' ופרש"י שהכפות היו מזהב [ולא משקלם היה של זהב]
יעו"ש.

ת. א. הכל כדי שתצטרך להתייגע בתורה ולבארו.^{5 4}

ב. גם כאן הוראת הקב"ה כדאשכחן.⁶

ג. התורה כתבה זה ללמד.⁷

...

תשובות הגר"ח (כת"י)

על שו"ע או"ח ומשנה ברורה

(כאמור מכבר, לבקשת מרן שליט"א, אין לסמוך ע"ז למעשה)

ש. האם מותר לטאטות הרצפה בשבת כשיש נמלים ברצפה (מצוי כן אחר סעודות), שהרי נמלים הם מוקצה ואסור להזיז מוקצה בשבת [והאם שייך בזה היתר של גרף של רעי].

ת. דשא"מ מותר.^{8 9}

ש. או"ח שיי"ח. לענין פלטה חשמלית נשאל מרן שליט"א: לא נוהגין אף פעם, וגם א"א לבשל בה, וא"כ אולי יהא מותר להחזיר כלי לשם, דלא שייך מיחזי כמבשל שהוא הטעם להחזרת הכלי. והשיב מרן שליט"א (בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתרכ"ז): לא ביאר למה א"א לבשל בזה. ושוב שאל החכ"א הנ"ל: בהנ"ל האם שייך מיחזי כמבשל בפלטה חשמלית דהא אין מבשלין בה. והשיב מרן שליט"א (שם תשובה תתתרכ"ח): איני מבין השאלה למה לא שייך בישול. ובהערה 1105 כתבנו: הארת החכ"א הנ"ל: ובע"פ אמר (מרן שליט"א) דאם באמת א"א לבשל בה עד שהיס"ב יתכן דלא שייך מיחזי כמבשל ומ"מ יתכן דל"פ. ובמכתב אח"כ החכ"א כתב להגר"ח: על דבר פלטה חשמלית נסיתי וראיתי דאפשר לבשל בה, וא"כ גם בפלטה שייך מיחזי כמבשל. ע"כ. וכעת שאלו: מה הסברא במה שמיחזי כמבשל הולך לפי אם יש אפשרות לבשל או אין אפשרות לבשל ולא הולך לפי מה שבני אדם נוהגין בפועל.

⁴יתכן שבמקום תיבת 'ולבארו' היה כתוב 'ולהבין'.

⁵לכא' היינו שהתורה נכתבה באופן שיש מקומות שהתורה פירשה ויש מקומות שהתורה סתמה וכגון בענינו שיש מקום שהתורה כתבה באיזה כלי הביאו את הקטורת לפני ממ"ה הקב"ה ויש מקום שהתורה סתמה ולא פירשה וילמד סתום מן המפורש שכשם שבנשיאים נתפרש שהביאוהו להקטורת בכף כך הוא גם הכא לגבי הבאת הקטורת על ידי הכהן גדול לפני ולפנים, וטעם דבר זה שלא פירשה התורה בכל מקום והניחה לנו ללמוד סתום מן המפורש, על זה כתב מרן שליט"א הכל כדי שתצטרך להתייגע בתורה כו'. וזהו ג"כ הכוונה בתשובה ב' שע"י שנלמד סתום מן המפורש נבין שגם כאן זהו הוראת הקב"ה.

⁶כדאשכחן בנשיאים. הגר"א"ש קניבסקי שליט"א.

⁷לכא' כאן הוא תשובה שונה מב' התשובות דלעיל, והיינו שחז"ל הבינו שמה שהתורה כתבה בנשיאים שהכפות היו של זהב ושהם הביאו את הקטורת בתוך הכפות זהב הוא גם כדי ללמד למקום אחר את האופן שמביאים קטורת לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה.

⁸תיבת דשא"מ פ"י דבר שאין מתכוין. הגר"א"ש קניבסקי שליט"א.

⁹ע"ע בזה תשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתרכ"כ.

ת. לפי האמת.

ש. ספירת העומר. **מה מועילה תפילת ערבית מאוחרת בליל שבועות לצורך 'תמימות', הרי ממילא מקבלים את קדושת החג עוד לפני השקיעה, ואם נאמר שמקבלים רק איסור מלאכה, הרי ממילא החג נכנס בצאת הכוכבים ואין שום תפקיד לתפילת ערבית. (מחכ"א).**

ת. מראים שמאחרים.

ש. או"ח תכ"ח. **באו"ח תכ"ח סעיף ח' מובא שמפטירין תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא ותרתי דתיובתא, ותמוה מדוע לא מונים גם הפטרת ת"ב בשחרית, הרי גם צום גדליה אינו בשבת. (מחכ"א).**

ת. מדברים אחר ת"ב.

ש. או"ח ת"ע. **בענין סיום על נ"ך, כתב לן מרן שליט"א (בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתשכ"ז): לא ראינו נוהגין כן¹⁰. והעירו¹¹: בברכות י"ז א' ריו"ח כד הוה מסיים ספרא דאיוב כו', כ' פנ"י שהי' רגיל לעשות ע"ז סעודת סיום, וק"ו מסיום מסכת ע"ש, ומבואר דס"ל דעל ס' של נ"ך צריך יותר לעשות סיום [כמו שעושים בש"ס] ומובא להלכה בדע"ת למהרש"ם סי' תקנ"א ס"י, ובמנחת פתים יו"ד סי' רמ"ו סכ"ו. ע"כ.**

ת. אם הי' מסיים עם תלמודו.

ש. או"ח תצ"ד. **שאלנו את מרן שליט"א: מי שקשה לו לישאר ער כל הלילה בליל שבועות, האם מחוייב לישאר ער. וא' טען לי שאולי יש בזה פגם בעונג יו"ט. והשיב לן מרן שליט"א (הודפס בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתשמ"ט): בעונג יו"ט אי"ז פגם, אבל להיות ער זה ע"פ קבלה. והנה מש"כ מרן שליט"א 'בעונג יו"ט אי"ז פגם', יל"ע הכונה, והיינו, אם הכונה דאי"ז פגם בעונג יו"ט כלל [אלא דא"כ יקשה מדכתב בשו"ת תורה לשמה תשובה תמ"ט בסוף דבריו וז"ל גם זאת אודיע לכם שבלייל שבת ודאי אסור לעשות תיקון כרת לנדד שינה מעיניו וה"ז חשיב כאלו מתענה בשבת שמצער עצמו בשבת וה' לא צוה בזה ולא ניחא ליה לקב"ה מכמה טעמים אב"א קרא ואב"א סברא ולכן אותם הנוהגים לעשות תיקון זה לנדד שינה מעיניהם בליל המילה וכן בליל יארצייט של או"א אם אירע לילה זה בשבת ויו"ט לא יעשו כן לנדד שינה מעיניהם כל אותה הלילה כו' עכ"ל]. או"ד הכונה שבעונג יו"ט אי"ז פגם כי יש לו עונג ונחת רוח יותר בכך שהוא ער כל הלילה יותר ממה שהיה לו עונג בכך שהיה ישן [וכעין הא דמצינו במש"כ המשנ"ב (סי' רפ"ח ס"ק ט"ו) וז"ל שם, שעל שלשה חלומות מתענין. ואף באלו השלושה אין להתענות בשבת אלא אם כן התענית עונג לו כגון שנפשו עגומה עליו וכשיתענה ימצא נחת רוח לאפוקי אם**

¹⁰וע"ע שם תשובה תתתשכ"ח דכתב מרן שליט"א: **המנהג לפטור מתענית בכורים לא נהגו אלא בסיום מסכת עי' מ"ב סי' ת"ע סק"י ועי' שבת קי"ט א'. ע"כ יעו"ש.**

¹¹הרה"ג ר' מאיר טפר שליט"א.

הוא אדם דלא קפיד בחלום רע או שהתענית קשה עליו ומצטער יותר בתעניתו ממה שמצטער בפחד החלום אסור להתענות בשבת [ריב"ש] כו' עכ"ל]. ומה היא כונת מרן שליט"א האם כצד קמא ואז יקשה ממש"כ בתורה לשמה וכו"ל, או"ד כצד בתרא ושלפי זה יהיה נמצא דבאמת מי שאין לו עונג יותר להיות ער מאשר לישון יהיה לו אסור להיות ער כל הלילה 'מדינא'.

ת. הכל כמנהג המדינה.

ש. **איתא מהאריז"ל** להסתפר דווקא בעיו"ט דשבועות, ולא בג' ימי הגבלה כולם, אלא דווקא בעיו"ט, והשאלה, שהשנה עיו"ט חל בשבת, והאם יש ענין להמתין לער"ש דווקא או שמאחר שאי"ז בעיו"ט עצמו שוב אין ענין דווקא לער"ש אלא אפשר כבר מתחילת ימי הגבלה.

ת. כן, יש ענין, בער"ש דווקא.¹²

ש. או"ח תקכ"ט. **הקבלת פני רבו ברגל**. כשרבו לא מקבל ברגל, האם אפשר לקיים המצוה של הקבלת פני רבו קודם הרגל או אחר הרגל.

ת. לא, אין בזה טעם.

ש. **כתב המחבר** (סי' תק"ל) חול המועד אסור בקצת מלאכות ומותר במקצתן, וכתב הרמ"א, לפי צורך הענין שהיה נראה לחכמים להתיר, וכתב במשנ"ב (סק"א) והנה בעיקר איסור מלאכת חול המועד יש דעות בין הראשונים יש שסוברים שהוא מדברי סופרים כו' והרבה פוסקים סוברים דהוא מן התורה והא דהקילו בכמה דברים הנ"ל הוא ע"פ הרשות שניתן לחכמים מן התורה במלאכת חול המועד לפי צורך הענין להתיר כו' וזהו שסיים הרמ"א לפי צורך הענין וכו' ומאוד כו'.

והנה מבואר בזה דהרמ"א ס"ל דאיסור מלאכת חול המועד הוא מן התורה, שלכן כתב לפי צורך הענין כו' וכו"ל.

וצ"ב מהלכות תפילין (סי' ל"א) דכתב המחבר, בחול המועד גם כן אסור להניח תפילין מהטעם הזה בעצמו שימי חול המועד גם הם אות, וכתב הרמ"א, וי"א שחול המועד חייב בתפילין וכן נוהגין כו'. וכתב במשנ"ב (סק"ו) והי"א ס"ל כיון שמותרין בעשיית מלאכה מן התורה ליכא אות.

ובזה מבואר דהרמ"א ס"ל דאיסור מלאכת חול המועד אינו מן התורה, שלכן הביא הי"א שחובה"מ חייב בתפילין. וצ"ב.

ת. עיקרו מה"ת מפני כבוד המועדים.¹³

¹²התשובה הי' בעל פה.

¹³ובעל פה השיב לי מרן שליט"א: זה לא ראי', זה באמת לא דאורי', רק הרמ"א הסביר לפי הדעה שזה דאורי' איך חכמים התירו.

ש. **מעשה** באוצר ספרים שהחליפו דלת ולא הספיקו לקבוע מזוזה לפני יו"ט, האם מותר לקבוע בחוה"מ.

(המעשה היה באוצר ספרים ואולי זה נידון כביהכ"נ שפטור ממזוזה כי לפעמים גם מתפללין שם. אבל כמו כן השאלה גם בבית רגיל החייב וודאי במזוזה).

ת. יפקירוהו.¹⁴

<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת וארא מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<< ניתנת הרשות ואף **מצוה גדולה** היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתנו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשלחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל': 0548408381

---

¹⁴ובעל פה הסיב מרן שליט"א: אם משתמשים צריך לקבוע.